

# Alex De Jong: Varför det nederländska socialistpartiet är i kris

[Ur [Jacobin magazine](#), 18 januari 2021. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Det nederländska socialistpartiet (SP) var under lång tid en av den europeiska vänsterns framgångshistorier. Efter att ha på 1970-talet börjat som en maoistisk grupp, fick det sitt genombrott inom den nationella politiken på 1990-talet, alltmedan kommunistpartier föll samman och socialdemokratin anammade nyliberalismen över hela kontinenten.

Runt millennieskiftet öppnade SP upp för sociala rörelser och befäste sig som referenspunkt för vänsteraktivister. Dess medlemsantal ökade snabbt, och i slutet av 2000-talet hade det 50.000 medlemmar – dubbelt så många som tio år tidigare. 2006 fick det mer än 16% av rösterna.

Men trots SP:s tidigare framgångar ser dess framtidsutsikter inte så bra ut idag. När Nederländerna nu står inför allmänna val i mars är SP splittrat och osäkert på hur det ska vända sin senaste nedgång.

## Minskad dragningskraft

Stämningarna bland många SP-aktivister är pessimistisk. Under de senaste 10 åren har medlemsantalet minskat med 18.000, och partiets stöd i de nationella valen har fallit under 10%. Bara 4 månader innan valen i mars drog SP:s ledning in stödet till partiets ungdomsförbund, ROOD, och anklagade det för att vara infiltrerat av kommunistiska radikaler och för att ha brutit mot partiets stadgar. Det föregicks av uteslutningen av ett antal aktivister som anklagades för att vara medlemmar i Marxistiskt forum och/eller Kommunistiska plattformen, två grupper som är aktiva i SP och som ledningen kallade ”rivaliserande” politiska partier.

Missnöjet med sådana åtgärder är utbrett – och vid kongressen där SP antog sitt program inför de kommande valen uttryckte mer än en tredjedel av partiet motstånd mot dem. Konflikten mellan ledningen och ROOD fördjupade de existerande motsättningarna om bedömningen av SP:s nedgång under de senaste åren, hur det kan hämta sig och vad det ska prioritera.

I denna mening står SP inför frågor som liknar dem som andra partier till vänster om socialdemokratin står inför, till exempel vilka allianser och kompromisser som kan gynna en socialistisk politik på sikt – och under vilka villkor ett socialistiskt parti kan ta på sig en roll i regeringen. I detta fall trappades konflikten mellan ROOD och partiledningen upp när ungdomsorganisationen publicerade ett uttalande som förkunnade att den var mot att SP skulle gå med i en regeringskoalition med högern.

Eftersom ett stort antal partier finns representerade i parlamentet, består de nederländska regeringarna traditionellt av koalitioner med flera olika partier som tillsammans utgör en majoritet. SP:s nuvarande ledning har förklarat att den är beredd att överväga koalitioner med högerpartier i tänkbara framtida regeringar, även med premiärminister Mark Ruttes VVP, som är sekulärt och

förespråkar en fri marknad. SP har redan anslutit sig till VVD i beslutande församlingar på lokal nivå, och bröt nyligen med de andra vänsterpartierna och stödde en kontroversiell miljölag som regeringen föreslog.

Det kan vara svårt att förstå vad som händer i SP. Partiet har en ökänt toppstyrd struktur som delvis är ett arv från partiets maoistiska tid, och det är förbjudet med fraktioner och organiserade strömningar. När partiet alltmer drogs in i beslutande församlingar och olika kommunfullmäktige samtidigt som den egna apparaten växte, hamnade dessutom alltmer informationen och beslutsfattande i händerna på heltidsanställda som ofta fungerade både som valda representanter och partifunktionärer. Eftersom det saknas partiomfattande debatter och partibasen inte dras in i dessa kan partiets politik beslutas av små, informella grupper.

Partiets inställning till att delta i en regeringskoalition är ett exempel på det. En motion nyligen som hävdade att det borde bli en debatt i SP om frågan avvisades med argumentet att det var ”för tidigt” med en sådan diskussion. Men kort därefter ändrade ledningen ståndpunkt utan någon diskussion och gick från att vara mot en koalition med VVD till att acceptera det som en möjlighet.

## Val och sociala rörelser

Besvikelserna på senare tid har givit upphov till något som vi i grova drag kan skissera som två olika grupper bland SP:s ledare.

Den ena betonar att partiet ska framställa sig som en pålitlig regeringspartner för krafter till höger om sig. Som en del av detta förhållningssätt gick SP redan för några år sedan med i beslutande församlingar på lokal nivå – som i Amsterdam, där det anslöt sig till högerpartier i en koalition som uteslöt Arbetarpartiet. En annan grupp SP-ledare betonar att de, även om de inte principiellt är mot sådana koalitioner, ändå vill ha en mer aktivistisk profil för partiet, samtidigt som de använder en mer traditionell socialistisk retorik.

Motsättningarna mellan ”koalitionsanhängarna” och ”aktivisterna” handlar i grund och botten om hur SP ska presentera sig för väljarna: som ett ”ansvarsfyllt” parti som är lämpligt för regeringen och verkar inom den etablerade politikens begränsningar, eller som ett parti av hängivna, oppositionella aktivister.

Den mest framträdande ”koalitionsanhängaren” är Lilian Marijnissen, ordföranden för partiets parlamentsgrupp. Hon är dotter till Jan Marijnissen, som har varit partiledare sedan länge, och under vars ledning SP blev en nationell kraft. En viktig representant för ”aktivisttaktiken” är Ron Meyer, partiets förra ordförande. Meyer var tidigare facklig organisatör och lämnade sin post i partiet efter misslyckandet vid EU-valen 2019.

Men trots skillnaderna är båda grupperna inriktade på val, som de ser som utvägen från SP:s svåra belägenhet. Att bygga självständiga sociala rörelser som mål i sig själva eller som del av en långsiktig strategi finns inte med i någondera gruppens visioner.

I själva verket upplever många SP-aktivister att partiets nuvarande inriktning isolerar det från de sociala rörelserna. Det har blivit särskilt uttalar vad gäller mobiliseringarna kring rasism och klimatförändringar. SP har alltid varit svagt i frågan om antirasism och har betraktat det som en sidofråga, men dess sätt att ignorera antirasismen har blivit allt tydligare vartefter frågan har blivit

allt viktigare inom nederländsk politik.

Den nederländska yttersta högern har vuxit dramatiskt och livnär sig på och uppmuntrar islamofobi och andra sorters rasism. Som ett svar på det upplevde landet viktiga antirasistiska mobiliseringar och en ökande politisk debatt om rasismen. Men SP spelar en liten eller ingen roll för denna utveckling. I sitt skolningsmaterial ställer SP det de kallar ”raskamp” mot ”klasskamp”. Det har också ägt rum viktiga protester kring frågan om miljöförändringar som lockade många ungdomar, men även här stod partiet vid sidan av. Beslut om att delta i mobiliseringarna överlämnas till stor del till lokalavdelningar och ROOD.

För många är oron över rasism och klimatförändringar början på en bredare politisering – men för dem är det inget logiskt alternativ att ansluta sig till det nuvarande SP.

Att SP står vid sidan av dessa mobiliseringar beror inte på brist på medel. Det är snarare en strategi som motiveras med prioriteringar av valresultat och bedömningar av vad partiledningen tror kommer att ge flest röster. Antirasism och åtgärder mot klimatförändringar antas vara alltför ”kontroversiellt” bland (möjliga) SP-väljare.

Tidigare SP-kommunalrådet Mahmut Erciyas beskriver denna strategi som ett försök att ”kombinera en progressiv samhällsekonomisk politik med kulturkonservatism”. Partimedlemmar klagar på att reklambyråer och PR-expertter har haft mer att säga till om för att avgöra denna linje än gräsrotsaktivister. När medlemmar lyckades få antirasism till en prioritering vid en partikongress nyligen följdes det nästan inte upp alls praktiskt.

Erciyas var i flera år kommunalråd i staden Oss. Det är den stad där Lilian och Jan Marijnissen inledde sina politiska banor och ett av SP:s fästen, och är en typisk högborg för partiet: en medelstor stad i landets tidigare katolska delar i söder med en övervägande vit befolkning och utan några starka vänstertraditioner.

Missnöjet med SP:s nuvarande politiska inriktning är särskilt starkt i större, mer rasmässigt varierade städer, som Rotterdam (landet näst största stad) och Amsterdam.

”SP:s nuvarande politiska linje är en återvändsgränd, den har inget samband med arbetarklassens varierande verklighet, speciellt i de större städerna”, säger Erciyas.

Andra SP-aktivister kritiserar ledningen inriktning på liknande sätt, och säger att den försöker rikta sig till en förlegad parodi av något som bara är en del av arbetarklassen. Med förslag som att kräva arbetstillstånd för personer från andra EU-länder ”upprepar [SP] de misstag vi gjorde mot turkiska och marockanska migrantarbetare” säger Erciyas. ”Vi försöker hålla polska arbetare borta istället för att ge dem ett starkt stöd i sin kamp för ett bättre liv.”

Jämte Arbetarpartiet är SP ett av de populäraste partierna bland fackföreningsmedlemmar, men inte heller här är partiet någon stark, organiserad kraft. SP upplöste sina fackliga strukturer för flera år sedan.

Enligt en av de uteslutna SP-medlemmarna, Gus Ootjers, missar partiet ett tillfälle att organisera arbetaranhängare. ”Det finns många SP-medlemmar som också är aktiva fackföreningsmedlemmar men partiledningen vill inte utveckla en facklig strategi. Partiet är inte inblandat i utvecklingen av fackföreningsrörelsen och dess diskussioner, och sedan klagar det på att dess linje är alltför höger.”

## En misslyckad strategi

Prioriteringen av valresultat och att undvika kontroversiella frågor innebär att partiet inte verkar ha någon tydlig ståndpunkt om centrala politiska frågor. SP:s försök att bygga en politisk profil med hjälp av egna kampanjer, som om sjukvård, har inte blivit så framgångsrika som det hoppats på och var dessutom knutna till valarbete. Redan 2006 togs de av SP:s programpunkter som ansågs kunna förhindra överenskommelser om ett möjligt regeringsdeltagande, som republikanism och NATO-medlemskap, bort från partiets valprogram. Uteslutningarna nyligen är ytterligare ett steg för att inlemma SP i etablissemangets politik.

En fråga där SP verkligen intar en klart annorlunda ståndpunkt gäller EU. SP varnar för en "européisk superstat" och kräver återinförande av en nederländsk nationell valuta. Men det har ingen alternativ vision om ett internationellt vänstersamarbete, och intresset för en internationell utveckling är begränsat. SP anslöt sig aldrig till Europeiska vänsterpartiet, med grupper som det tyska Die Linke. Istället betonar SP:s ledning den nederländska nationalstaten som sin politiska inramning.

På samma sätt försökte SP före EU-valen 2019, med sin tidigare medlem i EU-parlamentet, Erik Meijers ord, vända sig till "arga utomstående", folk som annars skulle valskolka eller rösta på Gert Wilders yttersta högerparti, det EU-fientliga PVV. Men försöket att mobilisera de EU-fientliga stämningarna lyckades inte och partiet förlorade de två platser i EU-parlamentet det hade haft sedan 2004.

Försöken att framställa SP som en möjlig koalitionspartner genom att tona ner partiets krav stöds delvis av medlemmar som på senare år har deltagit i lokala och regionala beslutande församlingar. Men sådana påtryckningar kommer också från vanliga väljare och medlemmar. Det är bara logiskt, eftersom SP inte för fram några andra långsiktiga mål än att få bra valresultat och gå med i regeringar med kapitalistiska partier.

Det är osannolikt att SP verkligen kommer att gå med i en regeringskoalition efter valen i mars. Snarare grundar sig ledningens betoning av sin vilja att göra det mer på antagandet att en sådan retorik behövs för att framstå som ett acceptabelt alternativ.

Beslut som att säga att SP är villigt att samarbeta med vänsterns traditionella fiende, VVD, eller avstå från sociala rörelser och behandla aktivism som ett verktyg för valkampanjer, härrör från partiets inriktning på val. Det har lett till missnöje och frustration bland partiets aktivister. Under det senaste årtiondet har medlemsantalet minskat med mer än en tredjedel, och de senaste konflikterna har lett till ännu fler avhopp av arga och besvikna medlemmar.

## Förändrad terräng

Inte ens utifrån SP:s egna inskränkt parlamentariska villkor fungerar dess strategi. Och de svårigheter det står inför går djupare än vad som kan lösas med en framgångsrik valkampanj eller PR-expert. Det politiska klimatet har blivit mer konservativt. Trots att den nuvarande premiärministerns Rutte har misskött Covid-pandemin är han fortfarande mycket populär.

Det finns också andra förändringar som partiet borde svara på. Den kommande ekonomiska krisen efter pandemin kommer att leda till nya åtstramningar, samtidigt som fackföreningarnas

medlemsantal minskar kraftigt. 2019 förlorade den viktigaste fackföreningen FNV 7% av sina medlemmar. Av alla EU-länder har Nederländerna en av de högsta andelarna arbetare med osäkra arbetsförhållanden, Men fackföreningarna lyckas inte dra till sig unga arbetare med sådana osäkra förhållanden.

Men trots att fackföreningarnas tyngd har minskat, så har nya sociala rörelser uppstått kring rasism och ekologi, och som en reaktion på rasismen och den yttersta högern har färgade människor blivit mer politiskt organiserade. Att SP undviker viktiga samhällsmobiliseringar, och dess rigida struktur och negativa inställning till öppen debatt, gör att det inte lockar nyligen politiserade aktivister. Inom partiet fruktar kritiska medlemmar att SP kommer att tappa kontakten med unga aktivister. Striden med ROOD är en dramatisk illustration av denna risk.

Tidigare gav SP:s framgångar ledarskapet en legitimitet. Men vartefter dess lycka har minskat, har missnöjet och oppositionen bara ökat. Vissa funderar på att rösta på det antirasistiska partiet Bij1 ("tillsammans" när det sägs på nederländska), som också har ett starkt vänsterpräglat ekonomiskt program. Radikaler i SP hävdar att folk trots allt bör stanna kvar i partiet och försöka ändra dess linje.

ROOD fortsätter sin verksamhet och kräver samtidigt att partiledningen återställer banden till ungdomsorganisationen. Partimedlemmar har inlett en kampanj för ekonomisk hjälp till ROOD och har också krävt att banden ska återupprättas mellan organisationerna.

Radikaler i SP talar för en linje som prioriterar motstånd i och utanför parlamentet och ett självständigt program. För detta krävs aktiv inblandning i sociala rörelser och att det formuleras politiska ståndpunkter som innefattar rörelsernas frågor och arbetarklassens krav.

Detta kan bara lyckas om SP arbetar tillsammans med andra krafter. Under de senaste åren har SP, med en aktivists ord, blivit "ett problemlösarparti", inriktat på att svara på politiska frågor men utan egna alternativ och en långsiktig vision. Men med tanke på att socialistiska idéer knappt är synliga i Nederländerna är det trängande nödvändigt med en ideologisk kamp om hur samhället ska se ut.

Nederländerna skiljer sig inte från det internationella mönstret, där utbrott av ilska leder till mobiliseringar som sedan skingras, knappt utan några spår. Det ställer behovet att bygga det Alan Sears har kallat nya "infrastrukturer av missnöje" på dagordningen, "en blandning av utrymmen, nätverk och institutioner där aktivister utvecklar sin förmåga att slå tillbaka mot den kapitalistiska samsynen om åtstramningar och den officiella politikens snäva ramar". Istället för att försöka vädja till en förmodat existerande väljarkår (som valresultaten visar är begränsad) behöver partiet vinna över personer med en annan vision.

Om SP fortsätter sin nuvarande linje är det helt klart oundvikligt med ytterligare isolering och nedgång. Det kommer att bli svårt att tvinga fram en förändrad inriktning, och med tanke på vänsterns strukturella svaghet finns det inga garantier för att det kommer att lyckas.

**Lästips:** [Den felande länken i Europas vänster](#), av Aron Etzler. Om det nederländska Socialistiska Partiets tidiga historia, hur det bildades och växte till.

[Nederländska Socialistpartiet – från sekt till massparti](#), av Alex de Jong. Artikel om det nederländska Socialistpartiet framväxt till tredje största parti under de senaste decennierna, och vad det inneburit för dess ideologiska utveckling.

[Holländska vänstern ignorerar rasismen](#), av Gregor Flakerskii och Aron Etzler. Det finns olika idéer om hur man ska handskas med partier av SD:s typ. Denna artikel redovisar hur man ser på saken i Nederländerna.

[Holland kan få vänsterstyre](#), av Lennart Kjörling. Artikel från 2012. I Nederländerna hålls nästa vecka parlamentsval, där enligt opinionsundersökningar ett parti som är vänster om socialdemokratin bli största parti. Detta är något som bör uppmärksammas.

[Holländarna vänder sig till den radikala vänstern när de europeiska drömmarna blivit bittra](#), av Julian Coman. Om det stundande valet i Nederländerna (september 2012).

[Varför rösta på Socialistische Partij](#), av Max van Lingen. Om valet 12 september 2012 i Nederländerna.

[Uppåt och uppåt för holländska Socialistpartiet: nya perspektiv för socialismen eller en naiv, hipp vänsterparlamentarism](#), av Will Wroth. Artikel från den australiensiska vänstertidskriften Links International.

[SP inför valet i Nederländerna - "I en regering endast om vi kan förändra något"](#). Intervju med SP-kandidaten Leo de Kleijn.

[Baksmälla istället för jordbävning](#), av Alex de Jong. SP fick inte alls det antal röster man hoppats på i valet 12 september 2012. Denna artikel försöker förklara varför.

[Högern segrar när socialistiska illusioner krossas](#). Ännu en artikel, ur International Viewpoint, om valresultatet 12 september 2012.

[Ordning härskar i Haag](#), av Daniel Finn. Artikel från New Left Review som analyserar Socialistpartiets resultat vid valet i Nederländerna i september 2012.